Alaikäisen oikeudet tuomioistuinkäsittelyssä

Kroatia

Lasten oikeuskelpoisuus

Kroatiassa lapsella on sekä oikeuskelpoisuus (kelpoisuus saada nimiinsä oikeuksia ja velvollisuuksia) että oikeustoimikelpoisuus (oikeus esiintyä oikeudenkäynnissä kantajana tai vastaajana). Lapset saavat kelpoisuuden suorittaa oikeustoimia (tehdä sopimuksia ja tuottaa oikeusvaikutuksia, joita he tavallisesti saisivat tuottaa 18-vuotiaasta alkaen) vain, jos he menevät naimisiin, heistä tulee vanhempia (16-vuotiaasta alkaen) tai he tekevät työsopimuksen (15-vuotiaasta alkaen).

Mahdollisuus erityismenettelyihin

Rikosoikeudellisiin menettelyihin, joissa on osallisina lapsia, voivat osallistua seuraavat toimijat:

lapsiasiavaltuutettu (*pravobranitelj za djecu*)

sisäministeriön erikoispoliisit, jotka on koulutettu työskentelemään rikoksen uhreiksi joutuneiden lasten tai alaikäisten rikoksentekijöiden kanssa

nuorisotuomioistuimet ja -tuomarit lapsia koskevissa rikosoikeudenkäynneissä

nuorisosyyttäjät virallisen syyttäjän virastossa

lapsia koskeviin oikeudenkäynteihin erikoistuneet asianajajat, jotka tuomioistuimen puheenjohtaja tarvittaessa nimittää Kroatian asianajajaliiton (*Hrvatska odvjetnička komora*) listalta (yleensä puolustusasianajajiksi)

sosiaalityöntekijät, joilla on merkittävä rooli rikosoikeudenkäynneissä, joissa on osallisena lapsia

lapsille tarkoitetut erikoisklinikat ja lastensairaalat

lukuisat erikoistuneet kansalaisjärjestöt, muut kuin oikeudelliset asiantuntijat (nuorisotuomioistuimissa ja virallisen syyttäjän virastossa), vapaaehtoiset jne.

Lasten ja alaikäisten (enintään 23-vuotiaiden) osallistumisesta oikeudenkäyntimenettelyihin tapauksissa, joissa he ovat syyllistyneet rikokseen, säädetään nuorisotuomioistuimista annetussa laissa (*Zakon o sudovima za mladež*).

Kunnalliset tuomioistuimet (*općinski sudovi*) käsittelevät siviilioikeudellisia menettelyjä, myös lapsia koskevia, koska ei ole olemassa erityistuomioistuimia, jotka käsittelisivät ainoastaan lapsia ja alaikäisiä koskevia riita-asioita. Kroatiassa kunnalliset tuomioistuimet ovat toimivaltaisia ratkaisemaan ensimmäisenä oikeusasteena elatusapua, avioliiton olemassaoloa tai mitättömyyttä, avioliiton pätemättömäksi julistamista ja avioeroa, isyyden tai äitiyden toteamista tai kiistämistä sekä lapsen huoltoa ja vanhempainvastuuta koskevat asiat.

Sosiaalipalvelukeskukset (*Centri za socijalnu skrb*) ovat julkisia elimiä, joiden tehtävänä on suojella ja tukea lapsia ja jotka voivat vaikuttaa tuomioistuimen päätöksiin. Oikeudenkäynneissä sosiaalipalvelukeskuksilla voi olla asianosaisen oikeudellinen asema tai ne voivat osallistua väliintulijoina. Koska näillä keskuksilla on merkittävä rooli lasten suojelussa oikeudenkäynneissä, niillä on monenlaisia keinoja ajaa lasten etua.

Lapsiasiavaltuutettu on riippumaton viranomainen, joka on vastuussa yksinomaan parlamentille. Sen tehtävänä on lasten oikeuksien ja etujen suojeleminen, valvominen ja edistäminen.

Mitään erillisiä tuomioistuimia tai laitoksia ei ole perustettu käsittelemään yksinomaan lasten ja alaikäisten oikeuksia hallinnollisissa menettelyissä. Nykyisillä hallintotuomioistuimilla (*upravni sudovi*) on yleinen toimivalta ratkaista kaikki hallinnolliset riita-asiat, myös lapsia ja alaikäisiä koskevat.

Kaikkien toimivaltaisten viranomaisten, jotka ovat osallisia lapsia tai alaikäisiä koskevissa rikosoikeudellisissa menettelyissä, on toimittava kiireellisesti saattaakseen työnsä päätökseen mahdollisimman pian. Nuorisotuomioistuimista annetun lain (*Zakon o sudovima za mladež*) mukaan rikosoikeudelliset menettelyt nuoria tai nuoria aikuisia vastaan tai lastensuojelutapauksissa ovat kiireellisiä: ne on käynnistettävä – ja niihin liittyvät päätökset tehtävä – ilman aiheetonta viivytystä. Nuorten rikoksentekijöiden oikeudenkäynnit sekä poliisin ja virallisen syyttäjän tutkinnat ja menettelyt ovat kiireellisiä.

Nuorille määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa tapahtuvat viivytykset on minimoitava, ja tuomioistuimella on velvollisuus käynnistää täytäntöönpanomenettely ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun tuomioistuimen päätös on tullut lainvoimaiseksi eikä sen toimeenpanolle ole oikeudellisia esteitä.

Menettelyt, joissa päätetään lapsen henkilökohtaisista oikeuksista, ovat kiireellisiä: ensimmäinen kuuleminen olisi järjestettävä 15 päivän kuluessa menettelyn aloittamisesta. Välitoimia, huoltajuutta ja henkilökohtaista suhdetta lapseen koskevissa menettelyissä tehtävät päätökset sekä lapsen palauttamista koskevat päätökset on tehtävä 30 päivän kuluessa menettelyn aloittamisesta. Toisen asteen tuomioistuimen on tehtävä päätös 30 päivän kuluessa muutoksenhakemuksen vastaanottamisesta.

Kun uhri on lapsi tai alaikäinen, hänellä on rikosprosessilain (*Zakon o kaznenom postupku*) mukaan oikeus tulla kuulluksi, todistaa ja osallistua rikosoikeudenkäyntiin. Lisäksi lapsella tai alaikäisellä on oikeus saada tietoa asiaan liittyvistä seikoista, esittää rikokseen ja rikosoikeudenkäyntiin liittyviä todisteita sekä hakea muutosta. Hänellä on oikeus esittää kysymyksiä epäillyille, todistajille ja asiantuntijatodistajille oikeuden istuntojen aikana sekä esittää kommentteja ja selvityksiä tällaisista todistajanlausunnoista.

Käytännössä lastensuojelumenettelyyn osallistuvat asiantuntijat arvioivat lapsen etua ja voivat ehdottaa tuomioistuimelle lastensuojelutoimia. Lapsen edun arviointi perustuu sosiaalityöntekijöiden, psykologien, opettajien ja muiden ammattilaisten periaatteisiin ja työskentelymenetelmiin.

Lapsen oikeuksia koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen mukaisesti tuomioistuin voi nimetä lapselle erityisedustajan silloin, kun vanhempainvastuunkantaja ei eturistiriidan takia voi toimia lapsen edustajana. Tällainen edustaja on yleensä asianajaja, jolla on asiaankuuluvaa kokemusta lapsia koskevista menettelyistä. Erityisedustajia voidaan nimetä tietyissä oikeudenkäynneissä, jotka koskevat lapsen tai alaikäisen säilöönottoa, avioeroa tai adoptiota, sekä lapsen henkilökohtaisten oikeuksien ja edun suojeluun liittyvissä asioissa.

Lapsen edun suojeleminen on yksi Kroatian perustuslakiin kirjatuista periaatteista. Perustuslaissa sanotaan muun muassa, että vanhemmat kantavat vastuun lastensa kasvatuksesta, hyvinvoinnista ja koulutuksesta sekä huolehtivat siitä, että heidän lapsensa voi käyttää oikeuttaan täysipainoiseen ja sopusointuiseen henkilökohtaiseen kehitykseen. Asiaankuuluvan lainsäädännön nojalla valtion on kiinnitettävä erityistä huomiota orpoihin ja alaikäisiin, joita vanhemmat laiminlyövät. Jokaisella on velvollisuus suojella lapsia ja ilmoittaa toimivaltaisille viranomaisille lapsille mahdollisesti aiheutetusta vahingosta.

Nuorilla, äideillä ja vammaisilla on oikeus erityiseen suojeluun työssä. Jokaisella olisi oltava yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen. Oppivelvollisuuden suorittaminen on lain mukaan maksutonta.

Lapsia koskevissa menettelyissä annettujen päätösten täytäntöönpanon seuranta

Kroatiassa on annettu laki rikoksista tuomituille nuorille määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanosta (*Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje*).
Sen tarkoituksena on vahvistaa
lapselle tai alaikäiselle rikoksista rikosoikeudenkäynnissä määrättyjen seuraamusten, erityisesti nuorisorangaistusten, nuorisovankilassa suoritettavan vankeusrangaistuksen ja turvaamistoimenpiteiden, täytäntöönpanoedellytykset
lapsen tai alaikäisen tekemien vähäisten rikosten seuraamusten täytäntöönpanoedellytykset.
Toimivaltaisen sosiaalipalvelukeskuksen edustajilla on merkittävä rooli rikoksen tehneiden lasten ja alaikäisten asianmukaisen kohtelun varmistamisessa. Sosiaalipalvelukeskus on vastuussa myös lasten kutsumisesta oikeudenkäyntiin, ohjaamisesta mahdollisten nuorisorangaistusten piiriin sekä tarvittavan tiedon ja tuen antamisesta. Nuorisorangaistusten tarkoituksena on antaa nuorille rikoksentekijöille suojelua, huolenpitoa, apua, valvontaa sekä yleissivistävää ja ammatillista koulutusta. Näin pyritään vaikuttamaan heidän kasvatukseensa ja persoonallisuutensa kehittymiseen sekä parantamaan heidän vastuuntuntoaan, jotta he eivät syyllistyisi uudelleen rikoksiin.
Nuorisorangaistuksia on seuraavanlaisia: tuomioistuimen varoitus, erityisvelvoitteet (kuten anteeksipyyntö vahinkoa kärsineelle osapuolelle, rikoksen aiheuttaman vahingon korjaaminen lapsen kykyjen mukaan, säännöllinen koulunkäynti, säännöllinen työssäkäynti, osallistuminen kykyjä ja mieltymyksiä vastaavaan ammattikoulutukseen, työpaikan vastaanottaminen ja siinä pysyminen, tulojen käyttö nuorisorangaistuksen valvojan valvonnassa ja neuvomana, osallistuminen humanitaaristen järjestöjen työhön, paikallistason toimintaan tai ympäristönsuojeluun, pidättäytyminen käymästä tietyissä paikoissa tai tapahtumissa tai tapaamasta tiettyjä henkilöitä, joilla on huono vaikutus nuoreen, osallistuminen alaikäisen laillisen edustajan suostumuksella lääketieteellisiin hoitoihin tai huumeiden väärinkäyttöön tai muuhun riippuvuuteen liittyvään hoitoon, osallistuminen psykososiaaliseen yksilö- tai ryhmäterapiaan nuorisoneuvontakeskuksessa, osallistuminen ammattikoulutuskursseille, poistuminen vakituisesta tai tilapäisestä asuinpaikasta pidemmäksi ajaksi vain sosiaalipalvelukeskuksen luvalla, ohjaaminen toimivaltaiseen ajotestikeskukseen liikennesääntöjen tuntemuksen tutkimista varten, pidättäytyminen uhrin lähestymisestä tai häiritsemisestä, lisähuolenpito ja -valvonta, lisähuolenpito ja -valvonta päiväsaikaan nuorisorangaistuslaitoksessa sekä ohjaaminen kurinpitolaitokseen, nuorisorangaistuslaitokseen, nuorisovankilaan tai erityiseen nuorisorangaistuslaitokseen.
Vankeus nuorisovankilassa on erityinen vapaudenriiston muoto sen määräämisedellytysten, keston ja tarkoituksen sekä rangaistuksen rajoitusten osalta. Rikokseen syyllistyneet vanhemmat lapset (alaikäiset, jotka olivat rikoksentekohetkellä vähintään 16-vuotiaita mutta alle 18-vuotiaita) voidaan tuomita vankeuteen nuorisovankilassa, jos he ovat tehneet rikoksen, josta on säädetty vähintään kolmen vuoden vankeusrangaistus, ja jos nuorisorangaistus ei tule kysymykseen rikoksen luonteen ja vakavuuden sekä korkean syyllisyysasteen takia.
Lapsia ja alaikäisiä, jotka eivät ole oikeustoimikelpoisia, edustavat heidän lailliset edustajansa, jotka antavat heille tietoja tuomioistuimen päätöksistä ja seuraamusten täytäntöönpanosta.
Tuomioistuimilla on täytäntöönpanomenettelyn aikana valtuudet määrätä toimenpiteitä lasten ja alaikäisten suojelemiseksi tarpeettomalta vahingolta tuomioistuimen ulkopuolisten menettelyjen päätyttyä. Tällaisia suojelutoimia ovat asiattoman yhteydenpidon kieltäminen lapsen vanhemman, isovanhemman, sisarusten (tai sisarpuolten) tai puolison kanssa tai tällaisen yhteydenpidon rajoittaminen.

Oikeussuojakeinot

a) Rikosoikeudelliset menettelyt

Jokaisella on oikeus hakea muutosta toimivaltaisen tuomioistuimen tuomioon asiassa sovellettavien rikosprosessilain säännösten mukaisesti. Kun lapset tai alaikäiset joutuvat rikoksen uhriksi, heillä – kuten virallisella syyttäjällä, vastaajalla ja puolustusasianajajalla – on oikeus hakea muutosta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioon. Vahinkoa kärsinyt osapuoli voi hakea muutosta tuomioon rikosoikeudenkäyntikuluja koskevan tuomioistuimen päätöksen tai vahingonkorvausvaatimuksen perusteella. Jos virallinen syyttäjä on kuitenkin ottanut syytetoimet hoitaakseen syytettä asianomistajana ajaneen, vahinkoa kärsineen osapuolen sijaan, tämä voi hakea muutosta millä tahansa perusteella, jonka nojalla päätös voidaan riitauttaa.
Jokainen, jolla on oikeus hakea muutosta tuomioon, jolla määrätään rangaistus alaikäiselle, päätökseen, jolla määrätään nuorisorangaistus alaikäiselle, tai päätökseen menettelyn keskeyttämisestä, voi hakea muutosta kahdeksan päivän kuluessa tuomion tai päätöksen vastaanottamisesta. Puolustusasianajaja tai virallinen syyttäjä, aviopuoliso, sukulainen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa, adoptiovanhempi, holhooja, sisarus ja sijaisvanhempi voivat hakea muutosta alaikäisen puolesta, myös tämän tahdon vastaisesti. Toisen oikeusasteen tuomioistuin voi muuttaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöstä määräämällä alaikäiselle ankaramman rangaistuksen vain, jos sitä ehdotetaan muutoksenhakemuksessa.

b) Siviilioikeudelliset menettelyt

Oikeudenkäyntiin osallistuvilla lapsilla ja alaikäisillä on siviiliprosessilain (*Zakon o parničnom postupku*) ja siviilioikeudellisista velvoitteista annetun lain (*Zakon o obveznim odnosima*) yleisten sääntöjen mukaan oikeus esittää kantelu, muutoksenhaku tai vaatimus.
Koska lapsilla ja alaikäisillä ei yleensä ole oikeuskelpoisuutta, heidän vanhempansa tai holhoojansa toteuttavat laillisina edustajina erityisiä toimia heidän nimissään ja heidän puolestaan. Lapsen laillisella edustajalla on oikeus ryhtyä kaikkiin prosessitoimiin, myös muutoksenhakuun, lapsen nimissä.
Ensimmäisessä oikeusasteessa annettuihin päätöksiin voidaan hakea muutosta, ja muutoksenhaku keskeyttää kyseisen päätöksen täytäntöönpanon.
Muutosta voidaan hakea siviilioikeudellisten menettelysääntöjen merkittävän rikkomisen, tosiseikkojen virheellisen tai puutteellisen toteamisen ja asiaa koskevan lainsäädännön virheellisen soveltamisen perusteella. Yleensä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioon on haettava muutosta 15 päivän kuluessa siitä, kun tuomio on annettu tiedoksi.

Adoptio

Perhelaissa (*Obiteljski zakon*) säädetään adoptiosta erityisenä keinona tarjota huolenpitoa ja suojelua lapsille, jotka ovat vailla vanhempien riittävää huolenpitoa. Adoptio luo pysyvän suhteen vanhempien ja lapsen välille ja antaa huoltajuuden adoptiovanhemmille. Adoptiovanhempien on oltava Kroatian kansalaisia (poikkeuksellisesti he voivat olla ulkomaalaisia, jos se on lapsen erityisen edun mukaista), vähintään 21-vuotiaita ja vähintään 18 vuotta adoptiolasta vanhempia. Lapsen voivat adoptoida av(i)opuolisot yhdessä, av(i)opuoliso yksin, jos toinen puoliso on lapsen vanhempi tai adoptiovanhempi jälkimmäisen suostumuksella sekä henkilö, joka ei ole naimisissa eikä avoliitossa.
Adoptio voidaan toteuttaa lapsen 18. syntymäpäivään asti. Lapsi voidaan adoptoida, jos hän täyttää adoptiolle asetetut oikeudelliset vaatimukset ja jos adoptio tukee lapsen hyvinvointia. Jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta, adoptioon tarvitaan hänen kirjallinen suostumuksensa.
Adoptiomenettelyn toteuttaa tulevien adoptiovanhempien pysyvän tai tilapäisen asuinpaikan sosiaalipalvelukeskus.
Jos adoptiovanhempi tai adoptoitava lapsi on ulkomaan kansalainen, adoptio voidaan vahvistaa vain sosiaalihuollosta vastaavan ministeriön etukäteen antamalla suostumuksella.

Päivitetty viimeksi: 19/05/2021
Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä.Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetyistä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.